

Expert • 14:30

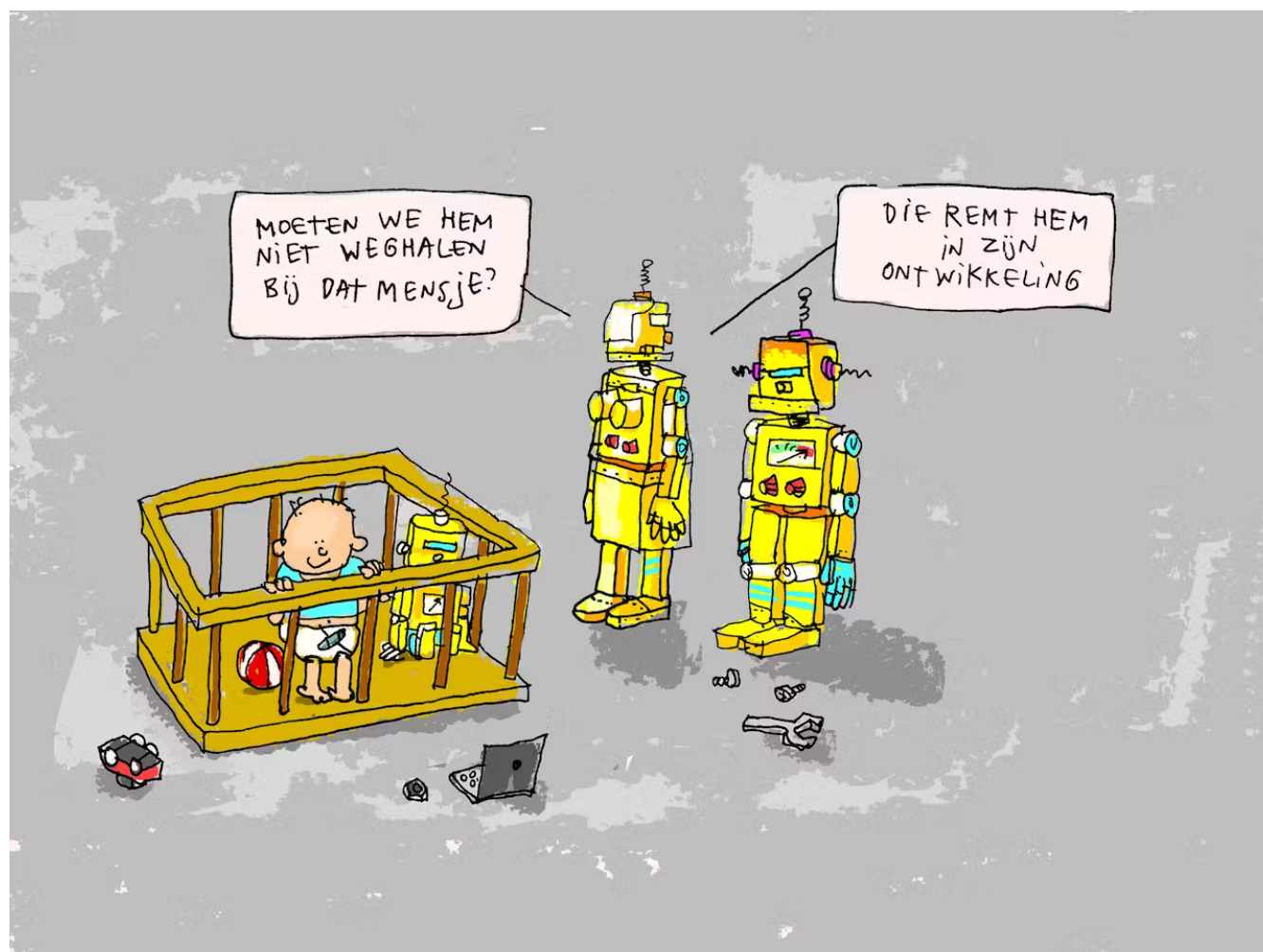
'Slimme' technologie maakt ons juist dommer

Naomi Ellemers

Regelmatig gebruik van kunstmatige intelligentie, zoals ChatGPT, vermindert ons vermogen om ingewikkelde informatie te verwerken en te onthouden. Een reden om terughoudend te zijn in het gebruik ervan.

Illustratie: Hein de Kort voor Het Financieele Dagblad.

De lancering van tekstgenerator ChatGPT bracht eind 2022 een nieuwe fase in de ontwikkeling van kunstmatige intelligentie. In eerste instantie leidde ChatGPT vooral tot verwondering en bewondering voor wat deze chatbot allemaal kan. Al snel rees de vraag of de voordelen ervan wel opwegen tegen de nadelen.

Eind maart kwamen zorgen over die nadelen tot uiting in een open brief waarin honderden ingenieurs en oprichters van techbedrijven waarschuwen voor maatschappelijke ontwrichting door verlies van controle over deze 'zelflerende' chatbots. De [open brief](#) was medeondertekend door Tesla-topman Elon Musk en Steve Wozniak van Apple. Zij pleiten voor een tijdelijke stop op de ontwikkeling van chatbots om het toezicht te verbeteren.

Regelgeving en banen

De discussie rond ChatGPT gaat veelal over de producten die het levert en wat de juridische en ethische gevolgen hiervan zijn. Wat is er nodig om intellectueel eigendom van teksten te beschermen? Hoe kun je de kwaliteit van [het eindproduct controleren](#) en hoe kun je verspreiding van onjuiste informatie tegengaan?

Daarnaast doemt de vraag op wat het gebruik van chatbots betekent voor de inhoud van

het werk en de werkgelegenheid. Een recente analyse van Goldman Sachs schat dat op termijn een kwart van alle taken in betaalde banen kan worden vervangen door dit type kunstmatige intelligentie. Mensen die met hun handen werken of in de buitenlucht werkzaam zijn hoeven zich weinig zorgen te maken. Het [verlies van banen](#) treft vooral juridische en administratieve beroepen.

Toch denken de Goldman Sachs-analisten dat op langere termijn ook weer nieuwe banen ontstaan, die voor productiviteitswinst en groei zorgen. Zij motiveren deze prognose aan de hand van ervaringen met eerdere technologische ontwikkelingen, zoals de personal computer. Maar klopt die vergelijking wel? Eerdere ontwikkelingen maakten het mogelijk om het 'domme werk' te automatiseren. Zo hielden mensen meer tijd en aandacht over voor ingewikkelde taken. Nu lijkt de situatie juist andersom te zijn.

‘Onderzoek toont dat mensen steeds gemakzuchtiger worden in hun vertrouwen op technologie’

Verschillende onderzoeken laten zien dat mensen steeds gemakzuchtiger worden in hun vertrouwen op technologie. Dit noemen we *automation bias*. De resultaten zijn verontrustend: regelmatig gebruik van informatiesystemen heeft invloed op ons brein en ondermijnt het vermogen van mensen om ingewikkelde informatie te verwerken en te onthouden. Dat geldt niet alleen voor kinderen of jonge mensen die dit nog moeten leren. Ook ervaren experts kunnen deze vaardigheid verliezen als ze die niet regelmatig gebruiken.

Mensen blijken minder aandacht te besteden aan informatie die automatisch wordt aangeboden. Vooral onder tijdsdruk of bij meerdere taken tegelijk. [Experimenten](#) laten zien dat het niet helpt om mensen hiervan bewust te maken, of ze via oefeningen te 'leren' beter op te letten. Omdat ze minder alert zijn op geautomatiseerde inhoud maken ze vaker fouten of nemen ze verkeerde beslissingen. Door het gebruik van deze 'slimme' technologie worden mensen dus zelf steeds 'dommer'.

De cognitieve ontwikkeling in het volwassen leven kent twee tegengestelde trends. Het vermogen om informatie snel te verwerken en je aandacht te richten op wisselende taakeisen neemt gestaag af met het ouder worden. Tot op hoge leeftijd kun je dit compenseren door het verzamelen van kennis en ervaring. Die bouw je op door te oefenen: door steeds nieuwe informatie te verwerken, en je aandacht daarop te richten. Maar dat moet je wel blijven doen om dit vermogen in stand te houden.

Oefening baart kunst

Het brein blijft zich het hele leven aanpassen op basis van dit soort ervaringen. Het raakt bedreven in functies die veel worden gebruikt en verliest het vermogen taken uit te voeren die weinig voorkomen. Oefening baart kunst, en dat luistert nauw. Zo blijkt uit [tal van onderzoeken](#) dat het oefenen met puzzels en spelletjes er vooral voor zorgt dat mensen beter worden in die puzzels en spelletjes. Maar het draagt niet bij aan het algemene vermogen tot redeneren. Het zorgt er ook niet voor dat het geheugen verbetert of minder snel achteruitgaat.

De gevolgen hiervan zijn duidelijk zichtbaar. Bijvoorbeeld [in studies](#) waaruit blijkt dat mensen minder goed in staat zijn informatie te onthouden als ze verwachten dat ze die informatie met behulp van computers later kunnen terugvinden. Dat zie je ook bij [studenten](#) die met technologie alle lesmateriaal registreren, zodat ze het later kunnen opzoeken. Ze kunnen de informatie [beter begrijpen en onthouden](#) als hun wordt gevraagd alléén de essentie eruit te halen en dat in hun eigen woorden op te schrijven.

Net zoals ChatGPT hebben ook mensen oefening nodig om belangrijke neurale netwerken op te bouwen en te onderhouden. Het is een belangrijke voorwaarde voor het behoud van vaardigheden om nuttige informatie te kunnen vinden en bestaande kennis te kunnen gebruiken. De nadelige effecten voor ons brein en het vermogen informatie te verwerken vormen een extra reden om terughoudend te zijn met het gebruik van kunstmatige intelligentie.

Naomi Ellemers is organisatie- en sociaalpsycholoog en universiteitshoogleraar aan de Universiteit Utrecht.

Wilt u reageren?

De opinieredactie van het FD verwelkomt uw bijdrage. Stuur uw reactie naar opinie@fd.nl. De spelregels voor lezersbijdragen vindt u [hier](#).

Doe dit artikel cadeau

U kunt dit artikel cadeau doen aan iemand zonder FDMG-account.

Doe dit artikel cadeau
